

OPEN-MONUMENTENVERENIGING vzw Bedevaart naar de Graven aan de IJzer

kortweg: vzw Aan de IJzer

cf. nieuwe statuten, goedgekeurd op de algemene vergadering
d.d. 26-11-2015

AANVRAAG TOT ERKENNING ALS OPEN ERFGOED

ADDENDUM

bij Beheersplan

Monumenten aan de IJzer te Diksmuide

(goedgekeurd op 12-08-2016

door de administrateur-generaal van het agentschap Onroerend Erfgoed)

Nooit meer oorlog

Nie wieder Krieg

No more war

Plus jamais de guerre

vzw Bedevaart naar de Graven aan de IJzer
IJzerdijk 49, 8600 Diksmuide
tel. 051 50 02 86
info@aandeijsz.be
www.aandeijsz.be

Met steun van de
Vlaamse overheid

Vlaanderen
verbeelding werkt

AANVRAAG TOT ERKENNING ALS OPEN ERFGOED

1. INLEIDING

- Bij Ministerieel Besluit d.d. 10 november 1992 werden de IJzertoren, de Pax-poort en de crypte beschermd als monument, de weide als dorpsgezicht.
- De vzw werd in 2012 als Open Monumentenvereniging erkend.
Deze erkenning loopt tot en met 2023.
In de statuten (art. 1) werd als vermelding opgenomen: “De vzw is een open-monumentenvereniging. Ze draagt de naam “Bedevaart naar de Graven aan de IJzer”, afgekort tot “Aan de IJzer”.”
- Bij besluit van het Vlaams Parlement werden de monumenten erkend als 'Memoriaal van de Vlaamse Ontvoogding én Vrede (15 juli 2011).
- De crypte van de eerste Toren is opgenomen in de lijst van Unesco Werelderfgoed zoals deze in 2018 ter erkenning aan Unesco zal worden voorgelegd
- In 2016 werd een 20-jarig beheersplan ingediend dat d.d. 12 augustus 2016 werd goedgekeurd.

2. WETTELIJK KADER

Artikel 2. 20° van het Onroerend erfgoedbesluit geeft een definitie voor open erfgoed.

Open erfgoed is *“een beschermd onroerend goed, een erfgoedlandschap, of een deel ervan dat een opzichzelfstaand geheel vormt, dat op een exemplarische wijze en op regelmatige basis opengesteld wordt met het doel het grote publiek op een actieve en sprekende manier inzicht te geven in de erfgoedwaarde van het goed, waarbij het integraal benaderd wordt, en waarvan de erkenning vermeld is in de beslissing waarbij het beheersplan werd goedgekeurd”*.

Voorwaarden tot de erkenning tot open erfgoed zoals omschreven in de verslagen aan de Vlaamse Regering in de artikels 8.4.1 en 8.4.2 houden o.a. in dat de bezoeker inzicht krijgt in de historische rol of betekening van het erfgoed (bijv. via gegidste rondleidingen, infoborden, interactieve toepassingen, enz.). Een premienemer zal zich ook richten bij de erfgoedontsluiting tot alle lagen van de bevolking (jong en oud).

3. CRITERIA

Bij een bezoek aan de site staat de gebruiker centraal. Er wordt vertrokken vanuit zijn/haar ervaringen voor, tijdens en na het bezoek. Een evaluatie brengt duidelijkheid over de gewenste effecten van het bezoek.

Een klantgerichte communicatie

Via de website www.museumaandeijzer.be krijgt de bezoeker alle nodige informatie voor een bezoek aan de site. Op de site worden de openingsuren, de ligging, de toegangsprijzen, de actuele en geplande activiteiten (tentoonstellingen, workshops, lezingen, enz. ...) en een korte toelichting over de IJzermonumenten en hun omgeving aangegeven.

Ook via de sociale media (Facebook, Twitter, ...) wordt de site aangeprezen.

Onze eigen folder wordt verspreid bij logiesaanbieders uit de regio.

Ook via de lokale toeristische diensten en de provinciale diensten (Westtoer, ...) wordt deze historisch waardevolle site gepromoot.

De IJzermonumenten zijn bovendien opgenomen in een netwerk (zie verder) en zijn o.a. gerelateerd aan de Menenpoort, Tyne Cot Cemetery, In Flanders Fields Museum, Koning Albert I-monument en Hill 62.

De IJzermonumenten worden ook in het buitenland gepromoot als Europees Vredesmonument.

Een gepast en duidelijk onthaal

Nieuw ticketgebouw 2014

In 2012 werd de actualisering van het Museum aan de IJzer opgestart. Dit leidde tot een eerste communicatiemoment op 11 november 2012 waar het preconcept werd voorgesteld. Ook de voorbereidende stappen voor de herinrichting van de site en de pleinfunctie en het bouwen van een nieuwe bezoekersinkom werden toen genomen.

In 2013 werd hierop verder gegaan. Het concept voor het vernieuwde museum werd goedgekeurd en er werd gestart met de uitvoeringsfase, zowel off-site als on-site. Op de site werd er een nieuwe verbindingsweg aangelegd van de crypte naar de huidige IJzertoren: de Via Dolorosa. Deze werd voorgesteld op 11 november 2013. Ook een nieuwe uitrit voor bussen, via de site van de naburige school, werd reeds aangelegd.

In 2014 werd de uitvoeringsfase van de herinrichting van het Museum aan de IJzer volledig afgewerkt.

De nieuwe bezoekersinkom werd in gebruik genomen. Het plein voor de inkom werd aangelegd en er werd een start genomen met de herinrichting van de site.

De toegankelijkheid werd samen met Westkans afgetoetst. Een eindcontrole is gebeurd.

Persoonlijk onthaal

Er staan duidingspanelen aan de inkom, bij het begin van de site. De bezoeker wordt vanaf de nieuwe autoparking geleid naar de inkom van het museum.

Er is ook een persoonlijk onthaal op het einde van het bezoek, als de bezoeker 'automatisch' zijn/haar bezoek eindigt in de foyer en daar bij een boek, koffie, naslagwerk nog eventjes kan bekomen van het bezoek en ook zijn/haar evaluatieformulier kan invullen of het Gulden Boek kan tekenen; Hier kunnen ook de kinderen hun emoties kwijt d.m.v. een tekening.

Ook bij iedere tijdelijke expo, is een Gulden Boek voorzien voor reacties/evaluaties.

Alle reacties worden beantwoord en aan de verstrekkers wordt gevraagd of ze in het bestand van de nieuwsbrief wenselijk opgenomen te worden.

Sinds 2015 wordt het museum ook na openingstijd – op aanvraag - opengesteld voor bedrijven en verenigingen. Een B2B-folder geeft een uitgebreid overzicht van de mogelijkheden. Zo behoren ook nocturne-bezoeken tot de mogelijkheden.

Jaarlijks is er een geactualiseerde meertalige toeristische folder.

Gidsen ontvangen de groepen op de parking van de autobussen.

Een parkeerwachter duidt de parkeerplaatsen van de bussen aan en ontvangt/begeleidt de chauffeurs die een koffie krijgen aangeboden.

Aan de inkom staat een folderbak voor de bezoekers, maar ook voor de toevallige voorbijgangers (de parking is immers ook een geliefkoosde afspraakplaats voor wielertoeristen, voetgangers, enz.).

Er is ook een actieve begeleiding voorzien voor de andersvaliden.

Zorg voor informatieoverdracht op maat van de doelgroepen

De methodiek van het gidsen werd in het seizoen 2017 bijgestuurd met hulp van De Derde Verdieping (Adviesbureau voor musea en publiek). Een visietekst vormt een basis voor de nieuwe gidsen.

Er zijn lespakketten voor verschillende niveaus.

Dagtrips werden uitgewerkt maar kunnen soepel worden bijgestuurd conform de wensen van de groep. Op vraag worden ook nieuwe dagtrips op maat uitgewerkt.

Op de site geven infopanelen uitleg over de relikten op de site. In de crypte kan de bezoeker een meertalig geluidsfragment afspelen.

Samen met het Wetenschappelijk comité werd onderzocht of de Pax-poort voor het publiek kan worden opengesteld. Op korte termijn wordt gekozen om hier een extra duidingsbord te voorzien. De website werd volledig vernieuwd, is zo goed als volledig viertalig en bevat talrijke extra info voor een bezoek.

Ook Facebook brengt regelmatig weetjes over de site en zijn werking.

Onder de luifel van het ticketgebouw kunnen mensen met een visuele beperking de site tactiel ervaren door middel van een gedetailleerd uitgewerkte maquette van de bedevaartsweg en de hierbij aansluitende monumenten (IJzertoren, Crypte en Pax-poort) met uitleg in brailleschrift.

Met de expertise-cel toegankelijkheid van de vzw Blindenzorg Licht en Liefde wordt gekeken welke ingrepen de toegankelijkheid van de site voor blinde en slechtziende personen nog kunnen verhogen.

1. Het goed wordt op een (inter-) actieve en sprekende manier ontsloten met als doel de bezoeker op een aantrekkelijke en actieve manier mee te nemen in het verhaal van de site

Hierbij verwijzen we naar S.D.2 en O.D. 2.1, O.D. 2.2 en O.D. 2.5 uit het Actieplan 2018 (zie hieronder)

Strategische doelstelling 2

De publiekswerking wordt prioritair verder uitgebouwd en verbeterd, via vaste en tijdelijke presentaties, bemiddeling en andere activiteiten. Inhoudelijk ligt de focus op de geschiedenis en de symboliek van de site, de Vlaamse beweging, de flamingantische strijd voor zelfbestuur en – breder – de communautaire kwestie in dit land. Daaraan gekoppeld vormt het verhaal van de Vlaamse emancipatie een stimulans om te werken rond de thema's Vrede, Vrijheid en Verdraagzaamheid. Dit gebeurt met de nodige kritische zin en afstand, in een geest van meerstemmigheid en openheid voor controverse, en met inachtneming van de inzichten uit de historiografie.

Operationele doelstelling 2.1

De permanente publiekspresentatie wordt aangevuld en herwerkt in functie van de nieuwe inhoudelijke focus. De historiek, betekenis en symboliek van de site worden ontsloten. De complexe en bewogen geschiedenis van de site wordt aangegrepen als vertrekpunt om aan kritische publieksgeschiedenis te doen.

Operationele doelstelling 2.2

De beweging tot ontsluiting van de site wordt verdergezet en versterkt, onder meer via de inrichting van de PAX-poort. De vzw actualiseert op continue basis de duiding bij de site en de verschillende educatieve en historische elementen op deze site. Een kritische confrontatie met het verleden moet toelaten om vanuit hedendaags perspectief te werken rond Vrede, Vrijheid en Verdraagzaamheid.

Operationele doelstelling 2.5

Vzw Aan de IJzer zet zich blijvend in voor het duurzaam onderhouden en in stand houden van de IJzersite en voor het beter ontsluiten en kritisch historisch duiden van de site.

Het verhaal dat op de site en in de toren verteld wordt, vertrekt van de eigen geschiedenis, de eigen symboliek en mythes en de reden dat de site zich hier, en niet op een andere plaats, bevindt. De toren is een baken in het landschap, maar is tevens een baken dat de hoop op 'Nooit-Meer-Oorlog' in 4 talen uitschreeuwt.

De sereniteit van de site en de rust die de plek uitstraalt roepen vooral een gevoel van vrede op.

Promotionele ontsluiting

De algemene informatie van de site is beschikbaar op de website www.museumaandeijzer.be. Via verschillende sociale media (Facebook, Twitter, Instagram) wordt de site aangeprezen. Een periodieke nieuwsbrief, gecombineerd met ad hoc persberichten wordt uitgestuurd naar de mensen die op de hoogte willen blijven van ons reilen en zeilen.

Op onze website wordt in het luik 'Kenniscentrum' aandacht besteed aan de historiek van de site.

Naast onze website zijn er heel wat andere websites, van externe organisaties, die informatie

verstrekken over de site.

Een eigen toeristische folder wordt verspreid bij logiesaanbieders uit de regio.

Ook via de lokale toeristische diensten en de provinciale diensten (Westtoer, ...) wordt de site gepromoot.

Met een eigen driemaandelijks tijdschrift bereiken wij onze eigen abonnees.

Bezoek aan de site

Het vernieuwde bezoekersparcours brengt de bezoeker langs alle erfgoedobjecten op de site.

Na het aankopen van een ticket passeert elke bezoeker de Paxpoort en de crypte en heeft dan de mogelijkheid om de crypte te bezoeken. Naast de graven van de IJzersymbolen en de Heldenhuldezerken vind je er ook andere iconische objecten als 'de steen van Merkem', het authentieke graf van Joe English en klok Nele, de grote klok uit de eerste toren. In de crypte kan de bezoeker bovendien een meertalig geluidsfragment afspelen. Na het bezoek aan de crypte wandel je over een rechte toegangsweg, over de bedevaartweide, naar de IJzertoren. Zowel de crypte, de toegangsweg als de houten noodwoning aan de voet van de IJzertoren worden met tekstpanelen geduid.

In de IJzertoren bevindt zich een museale opstelling, het Museum aan de IJzer, waar de geschiedenis van de site, op een kritische wijze tegen het licht wordt gehouden.

2. De openstelling geeft de bezoeker inzicht in de erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen van het goed in hun maatschappelijke context.

'De openstelling toont het goed op een integrale manier en toont de erfgoedlocatie in haar geheel om zo het verhaal van de site te vertellen' (uit Verslag Vlaamse Regering)

In het Museum aan de IJzer wordt, onder het motto 'Wat rest van het Leven. Wat blijft van het Land.', het verhaal verteld van de Belgisch-Duitse confrontatie tijdens WO1 en van de Vlaamse ontvoogding waarvoor deze oorlog als katalysator werkte en waarvan de IJzertoren een visueel waarneembaar gevolg is. Beide pijlers monden uit in een vredesgedachte.

Doorheen de opstelling geven informatiedragers de hoofdlijnen van het historische wo1-verhaal weer.

Via 'vensters op identiteit' - wordt het publiek getriggerd om na te denken over nationale identiteit. In het museum zijn er zeven 'drieluiken' of 'Vensters op identiteit'. Niets is zwart-wit. Er worden steeds twee kanten van ieder verhaal verteld. Wij oordelen niet, maar laten de bezoekers nadenken.

Introtekst bij deze 'Vensters':

"Oorlogen zijn conflicten waardoor naties ofwel versterkt worden ofwel uit elkaar vallen. Deze 'vensters' zijn opgevat als reflecties die aansluiten bij gebeurtenissen uit de Grote Oorlog maar deze opentrekken naar universele aspecten van het complexe begrip 'nationale identiteit'. We nodigen u uit de zijpanelen van de vlaggen te openen en te ontdekken waarom de vlag nooit helemaal de lading dekt."

Uit de herinnering aan de oorlog groeit de herdenking ervan. Ook dit verhaal komt aan bod in het Museum aan de IJzer.

De erfgoedobjecten die de bezoeker heeft gezien bij het begin van het bezoekersparcours, komen

nu terug in het verhaal van het ontstaan van de IJzerbedevaart en de bouw van de eerste toren. Zo wordt én de geschiedenis van de site én deze van toren én deze van de IJzerbedevaarten in de toren uitgelegd en worden deze in hun historische context geplaatst.

Contextualiseren

De bezoeker krijgt niet alleen informatie, deze wordt ook gekaderd door het erfgoed binnen haar historische context te plaatsen en het erfgoed te situeren in het erfgoedlandschap. Zo is er op het dakterras een oriëntatietafel met verwijzing naar vele West-Vlaamse begraafplaatsen en historische sites.

De werking van de vzw zit eveneens ingekapseld in overkoepelende netwerken zowel lokaal (stad Diksmuide), regionaal (IJzerfront en Westtoer), provinciaal als nationaal (TRP-project '14-'18).

De IJzertoren met crypte en Pax-poort is een gedenkteken met een complexe maar rijke symboliek. Het is bovendien een belangrijke, zo niet de belangrijkste herinnerings- en strijdplaats van de Vlaamse Beweging. Om die functie als monument te waarborgen, zet de vzw in op het ontsluiten van de site, en dan niet alleen voor het publiek dat de site wil bezoeken, maar ook ten bate van de herinneringsgemeenschap en de groep geëngageerde vrijwilligers die zich affectief verbonden voelen met de IJzertoren en de geschiedenis van de Vlaamse Beweging. Verder ligt het potentieel van de IJzertoren in zijn gedaante van historische plaats. De complexe en bewogen geschiedenis van deze plaats en zijn rol in de Vlaamse beweging en de flamingantische strijd om zelfbestuur is een vertrekpunt om aan kritische publieksgeschiedenis te doen. Omdat de communautaire kwestie nog niet aan actualiteit heeft ingeboet, heeft deze publieksgeschiedenis bovendien een duidelijk actuele relevantie. Hierbij is de museale werking een belangrijk instrument. Deze omvat niet alleen de vaste presentatie en de tijdelijke tentoonstellingen, maar ook een educatieve werking, lezingen, debatten, enz.

Omgang met het verleden

Erfgoed duidt op de hedendaagse omgang met het verleden. Dat verleden komt in vele gedaanten tot ons: in het landschap, gebouwen, kunstvoorwerpen, gebruiksvoorwerpen, documenten, verhalen, tradities. De vzw benadert op een integrale manier dit erfgoed: de erkenning dat alle overblijfselen uit het verleden – waar wij vanuit ons referentiekader betekenis aan geven - samenhangen en elkaar hebben beïnvloed. Deze integrale benadering biedt voor de IJzertoren veel mogelijkheden. Het landschap draagt nog de sporen van de loopgraven en de verwoesting, overal herinneren kerkhoven, monumenten, verwoeste en herstelde gebouwen aan oorlog. Militaire voorwerpen en documenten zijn tastbare herinneringen aan en getuigenissen van de oorlog.

Voor een monument als de IJzertoren is die samenhang enerzijds en het hedendaagse aspect van erfgoed anderzijds heel belangrijk. De Toren staat in Diksmuide omdat hier de Vlaamse soldaten in de loopgraven aan het IJzerfront lagen. Materiële en immateriële relictten versterken het verhaal van deze site. Het museum interpreteert het verhaal voor de bezoekers en verschaft uitleg over ingrijpende gebeurtenissen, die niet meer tot de levende herinnering behoren. De IJzervlakte, de IJzertoren en het verhaal over de boodschap van de Vlaamse soldaten aan het front vormen één geheel.

Het monument is ruimtelijk verankerd en levert een bijdrage tot het bereiken van maatschappelijke doelen als meer Vrede – meer Vrijheid – meer Verdraagzaamheid. Onze missie

en doelstellingen (statuten) zijn wat dit betreft heel duidelijk. Bij ons is de herinnering aan de verschrikking van de oorlog voor de bezoekers immers een aansporing om na te denken over de actualiteit van de boodschap van de frontsoldaten, het belang van vrede en verdraagzaamheid.

Reeds bij het bouwen van de eerste IJzertoren moest het monument dienen om een boodschap uit te dragen. Nooit-meer-oorlog / plus jamais de guerre / nie wieder Krieg / no more war werd op de 4 zijden van de toren aangebracht. Wanneer de IJzertoren, na de vernieling in 1946, dan vanaf 1952 werd herbouwd, werd deze boodschap op de toren opnieuw aangebracht. De boodschap die wordt uitgedragen is dus onlosmakelijk met het monument verbonden.

Maar het snel en éénduidig proclameren van de 'Nooit-Meer-Oorlog' gedachte is niet genoeg. We moeten diepere bronnen aanboren, en aanzetten tot kritische vragen en reflecties over wat geweest is, wat is en wat nog moet komen. Het museum moet de bezoeker kritisch en zonder oogkleppen naar ons complex verleden laten aankijken, vragen en dilemma's opwekken die ons helpen inzicht te krijgen in hoe we vandaag moeten handelen inzake oorlog en vrede.

3. De openstelling richt zich tot minstens twee verschillende doelgroepen

'De doelgroepen waarop de openstelling gericht is, zijn duidelijk te onderscheiden en hierbij wordt ook aandacht besteed aan doelgroepen die nu niet meer of weinig met onroerend erfgoed in aanraking komen zoals kinderen en migranten' (uit Verslag Vlaamse Regering)

Uit het Actieplan 2018 Operationele doelstelling 2.4 en de Beheersovereenkomst 2017–2021:

“De vzw Aan de IJzer zet vanuit het oogpunt van kritische publieksgeschiedenis, in een geest van meerstemmigheid en openheid, in op het educatieve aspect van de sociale, politieke en culturele processen die de geschiedenis van de Vlaamse beweging, de politieke strijd voor zelfbestuur en nog breder de communautaire kwestie in dit land tekenen en tot de totstandkoming van de Vlaamse deelstaat hebben geleid.

De organisatie voert een gericht doelgroepenbeleid en daarop afgestemde marketingstrategie. Een belangrijke focus ligt op jongeren (in en buiten schoolverband). Ook de diverse groepen en organisaties die zich vandaag tot de brede democratische Vlaamse beweging rekenen komen hierbij uitdrukkelijk in beeld. Er wordt ook aandacht besteed aan gezinnen met kinderen en medioren.”

Het Memoriaal van de Vlaamse ontvoogding en de Vrede richt zich op drie doelgroepen: gezinnen/individuele bezoekers, scholen en groepen volwassenen. Elk van deze groepen kan nog onderverdeeld worden in deelgroepen. Voor elk van hen is bovendien een specifieke benadering noodzakelijk.

Scholen

Voor scholen worden educatieve pakketten op maat aangeboden. Een samenwerking met Klasse en Educpass zorgt er bovendien voor dat de leerkrachten op de hoogte zijn van ons museaal aanbod. (Het museum biedt de leerkrachten ook een korting aan bij een individueel bezoek.)

Het memoriaal van de Vlaamse ontvoogding en de Vrede is opgenomen in de eindtermen van het lager onderwijs. Mede door dit feit, in combinatie met een uitstekende gidsenwerking, ook voor scholen uit het BLO en BUSO, slagen wij er in om jaarlijks een significant deel van de Vlaamse scholen te overtuigen om het memoriaal te (her)bezoeken.

Individuelen/gezinnen

De IJzertoren is een baken. Als landschapsbepalend monument is de IJzertoren een blikvanger voor de toeristen en dagrecreanten.

Met gerichte samenwerkingen (bv. een gerichte samenwerkingsactie met alle erkende B&B's en vakantiewoningen uit de omgeving) slagen wij erin het Museum aan de IJzer onder de aandacht te brengen.

Met de uitbouw van een jongerenaanbod ('schatten van vlieg') wordt ook gericht gewerkt naar gezinnen met kinderen.

Extra aandacht is er voor wie het financieel moeilijk heeft. Er is een samenwerking met vakantieparticipatie en wij doen mee met de uit-pas.

Groepsbezoeken

Aan verenigingen wordt vaak een totaalconcept voorgesteld. Maatwerk is hier de boodschap. Verschillende catering formules zijn mogelijk.

Bovendien kunnen gidsbeurten voor specifieke doelgroepen aangevraagd worden. Zo heeft ons gidsenkorps al ervaring met het gidsen voor blinden, doven, en mensen met autisme.

Combi-bezoeken worden uitgewerkt met collega-aanbieders uit de regio.

Als Vlaams Memoriaal zien we het als onze plicht om de site open te stellen naar heel de Vlaamse Gemeenschap in zijn diverse samenstelling. Specifieke projecten waar het erfgoed wordt gebruikt om OKAN-jongeren en autochtone jongeren samen te brengen, zullen ook in de toekomst blijven plaats vinden.

4. De openstelling is exemplarisch voor Vlaanderen of een ruimer gebied op de volgende vlakken:

De IJzertoren in Diksmuide bevindt zich niet alleen in het midden van het Belgische front, maar ook in het midden van een symbolisch front, het front waar de Vlaamse Beweging mede inhoud heeft gekregen. Het is een plaats bij uitstek om de aandacht te vestigen op de onmenselijke omstandigheden waarin de soldaten moesten zien te overleven. Het is eveneens de plaats waar zij hun idealen formuleerden.

Kortom, het museum gebruikt de littekens, zowel in het landschap als de symbolische littekens die gekerfd zijn in de geschiedenis, om de boodschap van de frontsoldaat – Noot meer oorlog, zelfbestuur, en godsvrede, het zogenaamde IJzertestament - duidelijker over te brengen.

Het museum bevindt zich in een monument dat bijzondere waarde heeft voor Vlaanderen. Het monument is onderdeel van een site met veel symboliek, die enerzijds verwijst naar de Vlaamse ontvoogdingsstrijd en anderzijds naar de ontberingen van de soldaten aan het Belgisch-Duitse front in de Eerste Wereldoorlog.

De opzet van het Museum aan de IJzer was en blijft om het verhaal van soldaten en burgers aan en achter het Belgisch-Duitse front in de Eerste Wereldoorlog te brengen. Hoe leefden zij, wie waren zij, hoe reageerden zij? Vanuit de oorlogservaringen van de frontsoldaten besteedt het museum aandacht aan vrede, vrijheid en verdraagzaamheid. Vrijheid wordt daarbij in de vaste opstelling vooral gepresenteerd in de vorm van de Vlaamse ontvoogding als democratische strijd.

a) De ontsluiting van de erfgoedwaarden van het goed.

Kritische ontsluiting

In de Westhoek vind je veel gedenktekens voor de Eerste Wereldoorlog. Maar anders dan de meeste andere monumenten is de IJzertoren geen door de overheid gebouwd monument. Dit privé-initiatief kwam er door de steun van talloze oud-strijders. Het verheerlijkt ook geen natie of militaire heldhaftigheid, maar is eerder een tombe en een gedenkteken van het streven naar gelijkberechtiging en nooit meer oorlog. Dit is uniek in Europa en in het Eerste Wereldoorlog-landschap.

De daarbij horende boodschap van Nooit meer Oorlog, zelfbestuur en godsvrede en de jaarlijkse IJzerbedevaarten waren op meerder momenten bepalend in de vorming van het hedendaagse België. De IJzerbedevaart is bovendien de oudste, jaarlijks terugkerende vredesmanifestatie in Europa.

Het misbruik van deze symbolen door extreem-nationalisten blijft een waarschuwing voor iedereen die bezig is met nationalisme en identiteit en toont hoe ook positief bedoelde ideeën kunnen ontaarden.

Verschillende authentieke erfgoedelementen zijn nog steeds aanwezig op de IJzersite: het plattegrond van de eerste gedynamiteerde IJzertoren is nog duidelijk afleesbaar, met daarin zichtbaar een begraafplaats. Deze begraafplaats als onderdeel van een monument is behoorlijk uitzonderlijk, en ook de voorstelling van de IJzersymbolen als martelaren van de (Vlaamse)nationalistische zaak zijn spreekwoordelijk voor zowel het narratief van de Vlaamse beweging als voor de tolerantie van de Belgische overheid in vergelijking met andere 19de-eeuwse natiestaten.

Het gemetseld Heldenhuldekruis boven de crypte van de oude IJzertoren draagt nog steeds de boodschap AVV-VVK met blauwvoet en de Paxpoort is opgericht met het authentieke puin van de gedynamiteerde IJzertoren en de uit de eerste IJzertoren gerecupereerde beelden van Karel Aubroeck.

De nieuwe IJzertoren, hoger dan de eerste toren, is een duidelijke markering in het landschap, waarop niet alleen de leuze AVV-VVK, maar ook 'Nooit-meer-oorlog' is af te lezen. De toren zelf heeft de vorm van het Heldenhuldezerk van Joe English.

In tegenstelling tot andere musea en erfgoedsites is het Memoriaal van de Vlaamse ontvoogding en de Vrede exemplarisch omwille van het torengegeven. Niet het torengegeven als onderdeel van het monument, maar de toren als monument, als litteken en merkteken in het landschap. De toren ontsluit immers het omliggende landschap waardoor de beleving die de bezoeker ondergaat vanop de IJzertoren uniek is. Dit is de enige plaats vanwaar men bijna de gehele Belgische frontlijn, van Nieuwpoort tot de Kemmelberg kan observeren.

Naast de weide en de aansluitende erfgoedobjecten krijgt de bezoeker hierdoor ook voeling met het landschap dat deel uitmaakt van het verhaal. In het omliggende landschap is het verhaal immers nog grotendeels afleesbaar. Het panoramisch schilderij in de panoramazaal geeft hierbij enige duiding.

Als gedenkteken van hulde en eerherstel voor de Vlaamse gesneuvelden in WOI zijn deze nauw met elkaar verweven erfgoedelementen vooral drager van een universeel en grensoverschrijdend verhaal. Met een grote portie historische kritiek wordt de geschiedenis van de objecten geduid. De erfgoedwaarde van deze versteende noodkreet voor vrede, vrijheid en verdraagzaamheid zit hem in de boodschap die het monument tot op vandaag de dag uitdraagt en bovendien nog steeds brandend actueel is.

IJzertoren als monument voor Vrede, de IJzertorensite als ‘lieu de mémoire’

Als de IJzertoren een monument voor de Vrede wil zijn, dan moet het meer zijn dan een herdenkingsplaats voor de Eerste Wereldoorlog. Het moet een monument zijn waar alle oorlogen herdacht worden. Een monument waar ook nieuwe Vlamingen zich thuis voelen en waar ook zij hun oorlogen kunnen herdenken.

De huidige wereld kan je enkel begrijpen door naar het verleden te kijken. Daarnaast is het van belang om na te denken over hoe we vandaag en in de toekomst omgaan met dit verleden. Mechanismen herhalen zich en het is belangrijk dat kinderen en jongeren ook processen herkennen. Het benadrukken van propaganda, de zinloosheid van geweld, burgers in oorlogssituaties, vluchtelingen, internationale verdragen, conflictbeheersing, extremisme en radicalisme in tijden van oorlog en vandaag is essentieel. Wat hierbij niet mag ontbreken is de context en tijdsgeest, waardoor we het verleden niet beoordelen met hedendaagse normen en waarden.

Het verhaal van de Eerste Wereldoorlog biedt kapstokken om de kritische zin van jongeren aan te wakkeren en om onverschilligheid tegen te gaan. Daarenboven streven we ernaar om het ‘grote’ geweld te vertalen naar het ‘kleine’ geweld in onze persoonlijke leefwereld.

De talrijke monumenten, relictten, littekens in het landschap zijn samen met de duizenden graven getuigen van deze vreselijke oorlog. Deze plekken zijn samen met de musea vertrekpunten om naar het verleden te kijken. Het zijn ‘lieux de mémoire’.

De IJzertoren site is niet enkel een herinneringsplaats voor de Eerste Wereldoorlog, maar ook voor de ontvoogding van Vlaanderen.

Een bezoek aan de site kan een startpunt zijn om na te denken over thema’s als oorlog/vrede en nationale identiteit.

De opdracht van een Westhoek-vredesmuseum en van vredeseducatie in het toekomstige decennium is niet het militair historisch weergeven van de grote oorlog an sich. De grote uitdaging is het gebruiken van deze historische feiten als kapstok om alle vormen van geweld aan te klagen. Dit gaat verder dan het wandelen over gebaande wegen, dit gaat verder dan het weergeven van historische feiten. Dit is ook en vooral durven wijzen op onze eigen verantwoordelijkheid, primair of secundair, in de hedendaagse conflicten.

- *‘We kunnen ons niet permitteren blind te zijn voor de krachten die honderd jaar geleden de machinerie van het noodlot in gang hebben gezet. Daarmee zouden we onszelf de mogelijkheid ontzeggen in het verleden patronen te ontdekken die kunnen helpen lessen te trekken voor het heden en de toekomst.’*

(uit Letter of Intent van het Herdenkingsprogramma Gone West, Erwin Mortier)

b) Het gebruik van innovatieve ontsluitingstechnieken

De vzw gebruikt diverse technieken gericht op de ontsluiting van de site, gericht naar diverse doelgroepen:

- Digitale technieken zoals video – animatiefilmpjes – persoonlijke verhalen op maat van de verschillende doelgroepen
- Storytelling over het erfgoed via panelen (met de andere partners in het WOI-landschap) op elkaar afgestemd, gidsenwerking (waarbij de methodiek grondig werd bijgestuurd), educatieve

pakketten, museumgids en andere papieren dragers, Twitter, Facebook, website, alles viertalig.

- Er wordt eveneens ingespeeld op diverse zintuigen: kijken – horen – ruiken (de bezoeker kan chloor- en gifgas ruiken) – beleven (een natuurgetrouw nagmaakte dug-out/loopgraaf – barak/noodwoning) – een Via Dolorosa-weg, met de opsomming van de Belgische gesneuvelde soldaten in WOI, waarlangs de bezoeker naar het museum wandelt.
- Diverse activiteiten – demonstraties – opvoeringen zoals theaterwandelingen waarbij 'stenen – objecten spreken' zetten aan tot reflectie-meerstemmigheid.
- Dagtrips op maat met bezoeken in de regio – voor diverse doelgroepen - werden uitgewerkt.
- Jaarlijks zijn er een 3-tal lezingen voor alle geïnteresseerden.
- De vzw geeft eigen publicaties uit rond thema's eigen aan de werking en/of i.v.m. tijdelijke expo's.

c) Het beheer van de site

Uit het Actieplan 2018 Strategische doelstelling 5 en de Beheersovereenkomst 2017–2021:

“De organisatie beheert de IJzertorensite als een goede huisvader”

zijnde het eigenlijke beheer (instandhouding en regelmatig onderhoud, eigendomsstructuur...), het management (raad van bestuur, medewerkers, vrijwilligers...) en de openstelling (gidsenwerking, communicatie...)

De openstelling

- Het **verzoenen van verschillende beleidsdomeinen** (natuur, erfgoed en cultuur)
 - o In de noordelijke westhoek is het intergemeentelijk cultureel samenwerkingsverband Achthoek actief. Dit omvat de gemeenten en steden Alveringem, De Panne, Diksmuide, Houthulst, Koksijde, Lo-Reninge, Nieuwpoort en Veurne. Ook het Museum aan de IJzer werd hierbij gehoord. Onderlinge afstemming in de regio komt zeker het aanbod voor het publiek ten goede.
 - o In het Museum aan de IJzer willen wij ook de omgeving duiden. Op het dakterras tonen pijlen vele begraafplaatsen in West-Vlaanderen waar soldaten, gesneuveld tijdens de Eerste Wereldoorlog, begraven liggen.
 - o Op de eerste verdieping van het museum is een hoekje voorzien waar de toeristische hoogtepunten van de provincie gepromoot worden. Dit gebeurt niet alleen via folders. Een promotiefilmpje gekoppeld aan een grote kaart geeft de bezoeker goesting om nog andere troeven van de omgeving te bezoeken.
- **Goede vrijwilligerswerking**
 - o Hierbij verwijzen we naar het Actieplan 2018 – Strategische doelstelling 8 – Operationele doelstelling 8.1 -: *De vzw Aan de IJzer heeft aandacht voor een maatschappelijk en cultureel diverse samenstelling van het personeelsbestand en de raad van bestuur en er worden*

activiteiten rond diversiteit opgezet, zoals:

- ✓ Verderzetten samenwerking Dominiek Savio Instituut (Gits)
 - ✓ Verderzetten samenwerking Justitiehuis Veurne
 - ✓ Verderzetten samenwerking Steunpunt Vakantieparticipatie (Toerisme Vlaanderen)
 - ✓ Verdere samenwerking met Lokaal Opvang Initiatief (LOI)
 - ✓ Verder nauwe contacten met Jobcentrum
 - ✓ Verdere samenwerking met Ak(trac)tie
 - ✓ Tal van vrijwilligers
- De openstelling combineert / overlapt diverse beleidsdomeinen zoals cultuur – onroerend erfgoed – toerisme en natuur (onderhoud site)
 - Voor extra inkomsten – bijv. ter financiering van de eigen inbreng van restauratieve werken – kunnen de geïnteresseerden een fiscaal attest ontvangen.
 - Er is eveneens een periodieke opvolging van de bouwfysische toestand van de monumenten door de tweejaarlijkse inspecties van Monumentenwacht Vlaanderen die telkens deel uitmaken van de Jaarrapporteringen naar Onroerend Erfgoed. De laatste inspectie dateert van begin 2017.

- **Practica**

- Duidelijk onthaal – bewegwijzing cf. de afspraken met Westtoer en Toerisme Vlaanderen
- Bewegwijzing vanaf de parking
- Toiletten en aangepaste toiletten, in afspraak met de provinciale dienst Westkans
- Medewerkers – persoonlijk onthaal
- Comfort van de bezoekers: stoelen-banken-foyer - busparking dichtbij – station op wandelafstand

d) De publiekswerking en de publiciteit errond

- Hierbij verwijzen we eveneens naar het Actieplan 2018 – Strategische doelstelling 2 – Operationele doelstelling 2.1 (zie hoger)
- De communicatie verloopt via verschillende dragers zoals
 - Website
 - Folders
 - Facebook
 - Persberichten
 - Driemaandelijks tijdschrift en een jaarboek
 - Maandelijkse nieuwsbrief
 - Advertenties
 - Publicaties
 - Samenwerking met andere toeristische diensten: Stad Diksmuide – Westtoer – Toerisme Vlaanderen
 - Samenwerking met Klasse – Davidsfonds - Gezinsbond
 - Intergemeentelijke erfgoeddienst
 - Herita

- Motivering om de bezoeker een tweede / derde maal te laten terugkeren:
 - o Tijdelijke expo's
 - o Verhaallijnen
 - o Evenementen
 - o Arrangementen
- Drie frontsteden / IJzerfront (netwerking, zie verder)
- Communicatiebureaus voor publiekswerking: Verbo Vero – Verba Z
- Leerkrachten voor educatieve pakketten

5. Het goed wordt gedurende een periode van 10 jaar minstens 50 dagen en 300 uren per jaar opengesteld.

Het Museum aan de IJzer is dagelijks toegankelijk:

- januari - februari - maart - oktober - november - december: van 9u tot 17u
(zat., zond. en feestdagen: van 10u tot 17u)
- april - mei - juni - juli - augustus - september: van 9u tot 18u
(zat., zond. en feestdagen: van 10u tot 18u)
- Gesloten op 24-25-26-31 december, op 1 en 2 januari en drie weken na de kerstvakantie.

6. Het goed is, in de mate dat de verplichtingen van de bescherming dat toelaten, integraal toegankelijk voor bezoekers.

'Bij het streven naar integrale toegankelijkheid wordt rekening gehouden met respect voor en behoud van de erfgoedwaarden die aan de basis liggen van de bescherming'. De site streeft naar een inclusieve samenleving waarbij zoveel mogelijk infrastructuur, vooral de publieke infrastructuur, voor iedereen toegankelijk wordt gemaakt'.

Bij de renovatiewerken aan het museum, werd advies gevraagd aan de provinciale dienst Westkans. Deze gaf ook zijn goedkeuring aan de nieuwe invulling.

Zo werden volgende aanpassingen gedaan op vraag van Westkans: aangepaste toiletten, hellende vlakken, aanpassing bevloering, bewegwijzering, pictogrammen, ...

Een lift zorgt er voor dat meerdere verdiepingen (0-1-3-8-12-16-22) in de IJzertoren ook toegankelijk zijn voor minder mobiele mensen. Ook de inrichting van een tijdelijke tentoonstelling op de gelijkvloerse verdieping ondersteunt de optimalisatie van de toegankelijkheid.

Voor evenementen (IJzerbedevaart, Feest van de Vlaamse Gemeenschap, herdenkingen van IJzersymbolen, ...) wordt een beroep gedaan op de diensten van vrijwilligers, Intro, stewards en de diensten van het Rode of Vlaamse Kruis.

7. De openstelling mag niet leiden tot verlies of beschadiging van erfgoedwaarden.

Het memoriaal van de Vlaamse ontvoogding en de Vrede is aangesloten op een professionele alarmcentrale waarbij gebruik wordt gemaakt van camerabeveiliging en inbraak- en branddetectie. De centrale is aangesloten op het netwerk van Onroerend Erfgoed.

Enkel de Paxpoort is op dit ogenblik niet toegankelijk. Er wordt onderzocht of het mogelijk is om de gelijkvloerse verdieping van de Paxpoort toch toegankelijk te maken.

8. Het goed maakt deel uit van een netwerk dat specifiek gericht is op erfgoedontsluiting

Het Memoriaal van de Vlaamse ontvoogding en de Vrede maakt deel uit van verschillende netwerken: toeristische netwerken, erfgoednetwerken, maar ook van inhoudelijke netwerken.

toeristische netwerken:

- Drie frontsteden overleg (Diksmuide – Ieper – Nieuwpoort),
- ‘Nooit-meer-oorlog’- overleg (provinciaal overleg van WO1-sites)
- IJzerfront 14-18 (Lange Max Museum, Koekelare – Käthe Kollwitz Museum, Koekelare – Westfront, Nieuwpoort – Vrij Vaderland, Veurne – Dodengang, Diksmuide – Museum aan de IJzer, Diksmuide)
- Andere WO1-partners (Hooge Crater museum, ...)
- Andere commerciële partners (Seastar, ...)
- ...

Dergelijke netwerken hebben vooral de bedoeling om op een informele manier de wo1-partners samen te brengen en overleg en afstemming te faciliteren. Doorverwijzing naar elkaar zorgt voor een betere ontsluiting van de sites.

Erfgoednetwerken:

- Herita
- Monumentenwacht
- ...

Dergelijke netwerken hebben vooral de bedoeling om de erfgoedwaarde van de site onder de aandacht te brengen en op te volgen

Inhoudelijke netwerken:

- ADVN / VOS
- De Vlaamse vredesweek
- Vlaams Vredesinstituut: de VZW heeft een vertegenwoordiger in de Raad van Bestuur van het VVI
- Bruikleengevers
- ...

Dergelijke netwerking hebben vooral de bedoeling om de boodschap die de erfgoedobjecten uitdragen te kaderen binnen een grotere visie

Besluit

We zijn ervan overtuigd dat de IJzertorensite, met zijn erfgoedobjecten, een duidelijke boodschap uitdraagt die niet alleen in het verleden, maar ook vandaag nog altijd brandend actueel is.